

Dansens og musikkens rødder 55

Lidt om hopsa og især trykte hopsa melodier og deres udbredelse – 2

af Ole Skov

I forrige nummer skrev jeg lidt om min forbavselse over, hvor lidt hopsa var udbredt i de miljøer, der anvendte trykte noder i perioden 1750-1854, og at jeg vil undersøge, om der fandtes 'almindelig litteratur', der refererer til hopsa, men hvor der ikke findes dansebeskrivelser eller noder. Jeg fandt faktisk et par steder, hvor hopsa er nævnt.

I Musikalsk Håndlexikon fra 1826¹ kan man under Engelsk-Dandse læse om Hopsa-Angloise: 'Engelsk-Dands eller Angloise: er et Slags meget bekendte Dandse af levende Character, i en snart mere eller mindre hurtig Bevægelse, der saavel sættes i lige som ulige Taktart. Melodien består altid af ligetallige Rhythmiske dele, som adskille sig fra hinanden ved stærk markeerte Indsnit. Melodien maa dertil være ganske ukunstlet, og bære Præg af Munterhed og artig Skjærts. Dette Slags Dandse, kaldes også Contra-Dandse, et Udtryk, som er kommen af det engelske Ord: Country-Dances, som

betyder Dandse, der ere brugelige blandt Almuen i de forskjellige Provindser. De nu mere brugelige Hopsa-Angloiser ere et Slags Engelsk-Dandse, som mere udmærke sig ved Tourene og Trinene end ved nogen særegen Character i Musikken, og ere opkomne af den franske Rigaudon'.

Altså Hopsa-Angloiser udmærker sig ved turene og trinene, hvorfor trinene altså nok har skilt sig ud, fra hvad man tidligere almindeligvis benyttede i engelsk dandse.

To andre referencer er fra Ove Georg Frederik Bagge (1776-1838), der som ung var figurant (statist) ved det kgl. teater. Han blev senere danselærer, virkede rundt om i hele landet og endte i Randers, hvor han i 1812 også etablerede sig som boghandler. Han havde en mening om alt, var kendt i hele landet for sine kritiske skrifter, og var desuden en af samfundets største og mest komiske originaler.

I maj 1819 var der en konkurrence om at skrive en nationalsang, og der kom en anonym kritik af den melodi, der vandt konkurrencen. O. G. F. Bagge besvarer denne kritiker og skriver blandt andet:

'Her er det tydeligste Beviis på hans totale Mangel paa Kritik, sund Smag og Musikkundskab. Han har aldeles intet Begreb om 3/4 graziose og 3/8 pompøse Gang; nej "rask" skal det være! En Hopsa i 2/4 Takt saaledes at vore Flaner (red.: dagdrivere) til Nationalsangens Musik kunne spjette en Ecossaise, og vore Bønder: en Ostebrød. Det kan man kalde sand Ølhussmag'.²

I 1830 skriver Bagge i 'Om Francaiser': 'I en Række Aar har jeg set, hvorledes den finere Selskabsdans gradevis tabte sig i gode Sirkler, alt Gød og Skønt til Leagemets Udvikling gik af Brug; Menuet, franske Kontradanse, Allemander, engelske Danse, Figaro, regelmæssige Ecossaiser og la Batteuse forsvandt som Lyset for Mørket.

Bøherdans, Molinask, Cotillons, Femtrin og - Rundtsnurren i forskellige Tempoer kom istedet.

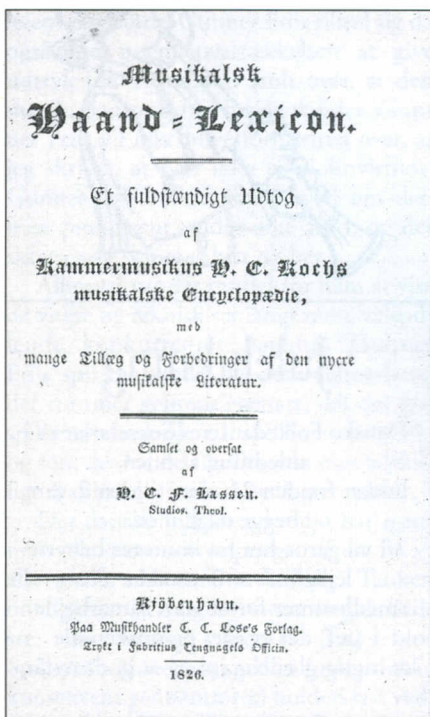

O. G. F. Bagge, 'Berømt jydsk Dandser, Digter og Deklamator'

Under Navn af Schwaber-, Wiener-, Tyroler-, Hopsa-, Russisk-, Ungersk- og Pirre-Vals tumlede og snurrede man sig saa frygteligen - nogle som Dragkister i Jordskælv - at det var en Ynk at se selskabet i ro; høre denne Pusten og Stønnen; skue disse kaagende Barme og ildrode Ansigter; ja man kunne græde over, at Menneskene saa daarligen ville sætte Liv og Sundhed på Spil.³

Hopsa blev altså omkring 1830, hvorfra jeg også fandt de fleste hopsa melodier, betragtet som en vild dans, hvor man kogte og fik røde hoveder, i hvert tilfælde ifølge Bagge.

Men der var også andre at referere til, nemlig i 'Min broders levnet',⁴ der er fra 1835 og skrevet af Carl Bagger (1807-1846), og egentlig handler om ham selv. I bogen skriver han et digt efter et besøg på en præstegård, hvor der havde været fest og bal, og hvor han for øvrigt kom til skade i en Fandango:

Musikalsk Haand-Lexicon, 1826

"Tidt fandt hos den Slette jeg Funker fra Gud:

Der Gode kan aldrig reent slettes ud. I vildeste Hopsa på Hamburgerberg Fornam jeg dog Mozart omend kun som dværg'.

Måske ikke det bedste digt, men hopsa var altså også ifølge Carl Bagger vild, og denne vilde dansemusik sammenligner han med Mozart, selvom den jo altså ikke kom på højde med ham.

Første gang, vi i Danmark finder en detaljeret beskrivelse af vals og hopsa, er nok i Jørgen Gad Lunds bog *Terpsichore*⁵ fra 1823. Gad Lund var danselærer ligesom O. G. F. Bagge og rejste også rundt i landet og gav danseundervisning, der hvor han gjorde ophold. Efter en lang detaljeret forklaring på 'Langsom Valz' skriver han om Hopsa-Valz:

'Den gjøres paa samme maade, undtagen at man i disse Trin løber, istedetfor at man i de forrige gik'.

Han beskriver 6 danse med hopsa, nemlig 4 Engelskdanse, Vexeldansen og Hornpipe.

Hornpipe.	
1ste Tour.	6 rundt til venstre Side;
2den —	tilbage til høire.
3die —	Cavaliererne giver Damerne Hænderne overførs og fører omkring.
4de —	Første og andet Par Hopsavalsz.
5te —	Første Par ned
6te —	og op igjen, og nu begynder man med det følgende Par.

Hornpipe fra Jørgen Gad Lunds dansebog, 1823.

Selvom man ikke med sikkerhed kan sige, at hopsa var kendt i engelskdansene i slutningen af 1700-tallet, så var hopsa kendt i engelskdansene i begyndelsen af 1800-tallet, og når man tolker kilderne, kunne det tyde på, at den op mod 1830'erne havde udviklet sig fra en mere stille danstype til noget vildt og voldsomt.

Mit udgangspunkt for undersøgelserne og dermed disse artikler var trykte noder. Derfor satte jeg mig for at undersøge perioden efter 1854, eftersom musikfortegnelsen kun gik dertil. Jeg valgte derfor at analysere musikforlaget Wilhelm Hansens Forlagskatalog over udgivelser i perioden fra ca. 1870 til 1920. Wilhelm Hansen var i denne periode den største nodeudgiver i Danmark, så en analyse af materialet derfra, må vel siges at være repræsentativt for trykt materiale.

Resultatet var lige så forbavsende, ud af mere end 4000 trykte dansemelodier fandt jeg 12 hopsaer.

De trykte noder blev fortrinsvis anvendt i bymiljøerne, hvor også danselærerne holdt til. Derfor valgte jeg at undersøge deres bøger med beskrivelse af danse. Der blev i anden halvdel af 1800-tallet udgivet del af disse samt småtryk med større danse som f.eks. Les Lanciers, Francaise, Le Prince Imperiale m.m., men der var også bøger med et indhold af blandede danse herunder også pardanse. Der udkom omkring 15-20 af disse bøger, hvoraf jeg undersøgte de 12. De indeholdt omkring 30 danse med hopsa. Mange af dem var pardanse som for eksempel hopsa og tyrolerhopsa, men der var også enkelte sammensatte danse og mange var gengangere fra bog til bog.

Schampo-Dands.
Balance ned ad Gulvet, tilbage igjen, saa i Kred, høire om, Kjæde, Kjæde igjen, dandses Hopsa rundt med sin vis å vis Dame, Balance for den næste og fremdeles til Enden.

Schampodans, fra 'Dandseplan' af Danse lærer Madsen, Slagelse 1878

Ud fra ovennævnte undersøgelser kan man konkludere, at hopsa var kendt i by- og danselærer miljøerne, men at den nok mere blev betragtet som en dans for det 'almindelige' folk i by og på land – den var ofte lidt for vild for 'borgerskabet'.

Jeg har endnu ikke undersøgt hopsa's udbredelse i de landlige miljøer og i

håndskrevne spillemandsbøger, men kan dog nævne, at den sandsynligvis ældste hopsamelodi i disse er fra 1808 og findes i en nodebog efter Rank, der var spillemand på Randerskanten, samt at det umiddelbart ser ud til, at der i sidste halvdel af 1800-tallet findes flere hopsa melodier end i begyndelsen og midten af århundredet.

Jeg har heller ikke undersøgt såkaldte stentryksnoder, der bygger på en litografisk trykmetode, der blev opfundet omkring 1800. Trykmetoden blev aldrig rigtigt anvendt af musikforlagene, men kommer først rigtigt frem i 1870'erne, hvor især jyske musikdirektører benytter sig af teknikken. Der kommer en hel del af disse nodetryk frem til begyndelsen af 1900-tallet. De kan betegnes som 'billignoder' på grund af trykmetoden, og det ser umiddelbart ud til at hopsa er bedre repræsenteret i disse.

Der er ikke nogen endelig konklusion på mine analyser, men det er helt sikkert, at hopsa ikke har været så udbredt, som jeg hidtil havde troet, og som hopsa er i dag i folkedanserkredse. I hvert tilfælde var den ikke udbredt i befolkningsgrupper, som anvendte trykte noder.

Dette kan skyldes mange ting, men for perioden omkring 1820-30 kunne en forklaring være, at man på den tid ikke altid har skelnet mellem hopsa og gallopade, men simpelthen har danset det, som passede til spillemåden. Som det kan læses i artiklen, findes der da også udgivelser med titlen: 'gallopader eller hops valse', altså at melodierne kunne anvendes til begge dansetyper, og forøvrigt er der 94 gallopader i Dansk Musikfortegnelse.

Selvom alt endnu ikke er undersøgt, håber jeg med disse artikler, at have bragt lidt mere lys over, hvor udbredt hopsa var især i 1800-tallet.

Noter:

1. Musikalsk Haand-Lexicon, Kjøbenhavn 1826, samlet og oversat af H.C.F. Lassen
2. Skrift af O.G.F. Bagge: "Et par Ord til Formeneren om Nationalsangen", 1819. Her efter "Fund og Forskning" 1975-76
3. O.G.F. Bagge i "Om Francaiser", 1830
4. "Min broders levnet fortælling af Johannes Harring", Carl Bagger 1835
5. Terpsichore eller: "En vejledning for mine Dandselæringer" af Jørgen Gad Lund, Maribo 1823